

АРБИТРАЖЕН СЪД КЪМ ЦЕНТРАЛНИЯ ДЕПОЗИТАР АД (АС към ЦД)

АС към ЦД е създаден през – 200 г. въз основа на Закона за публично предлагане на ценни книжа (**отпратка**). Той е постоянно действаща независима правораздавателна институция, чиято цел е да гарантира, както на членовете на ЦД, така и на всички останали субекти бързо, ефективно и специализирано правораздаване съответстващо на динамиката на пазара за безналични ценни книжа. Арбитражът е алтернатива на държавното правосъдие, а арбитражното производство е вид несъдебен процес. Последните на приключил арбитражен процес са окончателно решение, което веднага влиза в сила. Решението на АС слага край на спора и не подлежи на обжалване. Арбитражният процес може да приключи и с подписана от страните и арбитражите спогодба, която по правната си сила е приравнена на арбитражното решение.

Арбитражното решение и постигнатата пред АС спогодба подлежат на принудително изпълнение, така както всяко друго влязло в сила решение на държавен съд.

Предимствата на правораздаването чрез АС са:

- по-ниски от съдебните такси (особено при по-голям материален интерес) и възстановяване на $\frac{1}{2}$ от внесената арбитражна такса, при постигане на спогодба (виж Тарифата за таксите и разноските на АС - отпратка);

- бързина на процеса, гарантирана с наличието на една инстанция, на кратки срокове за подготовка, разглеждане на делата и постановяване на арбитражното решение, с възможност, по съгласие на страните, да се намалят сроковете за подготовка на делото или то да бъде разгледано само въз основа на представени от спорещите документи;

- всяка от спорещите страни избира/посочва един от арбитражите в решаващия тричленен арбитражен състав;

- спорещите страни могат да уговорят и отклонение от процедурни правила за разглеждане на делото, които АС е длъжен да спазва;

- удобство на процеса, гарантирано от възможността делата да се гледат в посочено от спорещите място.

Компетентност на АС към ЦД

АС към ЦД действа в две качества - като закрит арбитраж със задължителна компетентност и като доброволен специализиран арбитраж.

Като закрит арбитраж АС разрешава всички спорове свързани с дейностите на ЦД: *между членовете на ЦД и между ЦД и неговите членове* (например спорове по чл. 12 т. 2, т. 4, чл. 27 ал.1, чл.28 ал.3 и чл.33 ал.2 и др. от Наредба № 8/12.03.2003 г. за Централния депозитар за ценни книжа). АС има и специално правомощие да разгледа и се произнесе по жалба срещу отказ на Съвета на директорите на ЦД да приеме нов член. Ако постанови отмяна на отказа, отхвърленият кандидат се смята за приет за член на ЦД от момента на постановяване на арбитражното решение.

По силата на Наредба № 8/12.03.2003 г. членове на ЦД са задължени да отнасят горе посочените спорове към АС, тъй като с придобиване на това качеството те дават предварително своето съгласие споровете помежду им и с ЦД, които засягат дейността на ЦД да се разглеждат от изградения към ЦД АС. Разглеждането на тези спорове принадлежи към така наречената задължителна компетентност на АС, Това означава: първо, че АС не може да откаже да разгледа спора и второ, че страните са задължени да отнесат спора си към него.

Като доброволен арбитраж АС към ЦД ще действа, ако той бъде сезиран със свързани с дейностите на ЦД спорове и тези спорове имат договорно или извъндоговорно основание. Тук критерият за разглеждане на споровете не са страните по спора, а предмета на спора – договорни или извъндоговорни отношения, които са свързани с дейностите на ЦД – публично предлагане и търговия с безналични ценни книжа. Компетентността на АС да разгледа и реши възложения спор при доброволния арбитраж произтича от арбитражното споразумение между спорещите страни.

Арбитражно споразумение

Арбитражното споразумение е съгласие между страните за разглеждане от АС към ЦД на вече възникнали или бъдещи спорове, свързани с дейността на ЦД. Споразумението задължително трябва да конкретизира договорното или извъндоговорно (непозволено увреждане, неоснователно обогатяване и др.) правоотношение за което се отнася. Арбитражното споразумение е задължително писмено. Писмената форма може да е: подписан от страните документ, разменени писма, телекси, телеграми или други средства за съобщения. Арбитражното споразумение може да е изготвено като отделен договор или да е клауза в материално-правен договор. Дело пред АС може да се гледа и при липса на арбитражно споразумение. Достатъчно е страната-ответник по такова дело да направи пред АС писмено изявление за съгласие или да участва в процеса, без да оспорва компетентността на съда.

Състав на АС – Арбитражна колегия

Арбитражът към ЦД е недържавна администрираща възложените й дела институция. Той се състои от председател, секретар на АС и арбитражна колегия. АС работи съгласно Правилник (**отпратка**), който регламентира образуването на арбитражния състав по конкретно дело и процедурата за разглеждане на арбитражните дела.

Арбитражната колегия се състои от девет арбитъра - професионалисти във финансовото и банковото право. Конкретните арбитражни дела се гледат от трима арбитри. Двама от тях избират от страните по спора, а те от своя страна избират председателя на решаващия състав. За да се избегне забавянето на делата страните избират задължително и резервен арбитър. Страна по делото с местожителство в чужбина има право да посочи за арбитър и лице не вписано в списъка на арбитрите. Правилникът на АС дава широки възможности на страните да отвеждат арбитрите при съмнения за тяхната безпристрастност и независимост. За гарантиране на обективното разглеждане на делата АС е изготвил и приел Етични правила (**отпратка**) за поведение на арбитрите, които последните са задължени да спазват.

Арбитражно производство

Разглеждането на арбитражните дела е уредено в Правилника на АС. Страните приемат тези правила с арбитражното споразумение, което възлага разглеждането на спора им на АС към ЦД или с подписаното съгласие по чл. 16 ал.4 от Наредба № 8/12.11.2003 г. за Централния депозитар за ценни книжа. В арбитражното споразумение те могат да договорят и отклонения от тези правила. Когато в Правилника липсват процедурни правила, АС разполага със свободата да процедира по своя разумна преценка, което прави производството пред него по-гъвкаво и приспособимо към особеностите на конкретния спор. Правилникът на АС съдържа правила за изготвяне на исковата молба и отговора към нея, които спорещите трябва да спазват. Те трябва да спазват и неговите изисквания относно насрещните искове, привличането или встъпването на други лица в процеса и предявяване на обратни искове срещу тях.

Арбитражното производство е организирано в три фази, с които се цели правилно и бързо решаване на спора. В първата фаза – двойна размяна на книжа между страните и подготовка на делото за разглеждане се дава възможност на спорещите да се запознаят с молбите и доказателствата на насрещната страна, да направят своите искания и представят подкрепящите ги доказателства. Арбитражният съд изяснява всички въпроси по допустимостта на иска, спорните обстоятелства по делото и попълването му с доказателства и насрочва открито съдебно заседание. За бързо решаване на делата Правилникът на АС е предвидил и възможност за постановяване на решение без провеждане на открито съдебно заседание в три хипотези: когато ответникът признае иска или не представи отговор на исковата молба и по взаимно съгласие на страните, когато още в тази фаза са събрани всички доказателства по спора.

Във втората фаза – открито съдебно заседание – спорещите лично или чрез свои представители имат възможност да представят устно своите становища по правната и фактическа страна на спора. Откритите съдебни заседания *не са публични*, което допринася за запазване на конфиденциалност в отношенията между спорещите. Тази фаза е организирана много гъвкаво и дава възможност на спорещите да се откажат от нея, да поискат отлагане на заседанието или то да се проведе при отсъствие на едната страна.

В трета фаза – постановяване и обявяване на арбитражното решение – арбитражите са длъжни *в петнадесет дневен срок* от последното съдебно заседание да постановят мотивирано решение по спора. С цел бързина на процеса е предвидена възможност за постановяване на решение без мотиви, ако страните са изразили съгласие или се постановява решение при уговорени от страните условия. Предвидена е и възможност за обявяване на решението веднага след приключване на делото.

Правни последици на решенията на АС към ЦД

Постановеното арбитражно решение *е окончателно* и слага край на спора. Страните не могат да го обжалват. То става *задължително* за тях и може да бъде *приведено принудително в изпълнение*, така както са задължителни и принудително се изпълняват решения на държавния съд. Същата сила имат подписаната пред АС

спогодба или постановеното при уговорени условия без мотиви арбитражно решение. АС е задължен да изпрати на страните препис от своето решение. Това задължение е условно – ако съответната страна е заплатила изцяло дължимите разноси по делото.

Въз основа на арбитражното решение спечелилата делото страна може да получи изпълнителен лист от Софийски градски съд (чл.405 от Гражданския процесуален кодекс) и да започне принудително изпълнение (чл.426 от Гражданския процесуален кодекс).

Д-р А. Радонова